1980 öncesinde ve yaklaşık 1990'lı yılların sonlarına kadar olan dönemde sosyalist hareketin bilinen isimleri vardı. Bu isimler hem bulundukları örgütte yöneticiydiler ve hem de teorik olarak üretkendiler. Üretkenlikten kastettiğim yazmak değil günün sorunlarına cevaplar getirmekti. Bu cevapların hepsini doğru bulmayabilirdiniz ama burada belirleyici olan bu insanların yaşadıkları dünyaya yabancılaşmadıkları, onu şu veya bu oranda kavradıklarıydı.

Kökleri geçmişe dayanan değişim 1990'lı yılların sonlarında ve özellikle 2000'li yıllarda kendini açık olarak gösterdi. Dünyada yine kapitalizm egemendi ama bu farklı bir kapitalizmdi, bölge ve Türkiye de değişmişti ve gittikçe daha da değişiyordu. Bu insanlar da artan oranda değişen dünyaya yabancılaşmaya başladılar. Nafile bir çabayla bu yabancılaşmayı aşmaya çalıştılar, olmadı ve olmuyor. Sorun bu insanların yaşlarından kaynaklanmıyor; sorun geçmişin içinde hapsolmalarından ve bunu aşamamalarından geliyor. Çaba harcamadıkları söylenemez, harcıyorlar ve bir yandan da sonuç alamadıkça enerjilerini boşa harcadıklarını görüyorlar ama yine aynı yolda devam ediyorlar.

Eski silahlarıyla yeni savaşa giriyorlar ve tutunamıyorlar.

Bu konuda iki büyük örnek vereceğim.

Birincisi reel sosyalizmle ilgilidir. Bu sistem 1989-1991 sonrasında tarihe karıştı. 20. yüzyıl tarihini önemli oranda etkilemiş bu sistemin ortadan kalkmasının nedenleri bu arkadaşlar tarafından bir türlü anlaşılamadı. Bir anlayışa göre sosyalizm demokratik olmadığı için böyle olmuştu. Marksist sosyalizm –en azından teoride- demokratikti, reel sosyalizm ise değildi. Bu görüşün gerekçesi bu kadardı, Marx böyle yazmamıştı…

Gerçek olan ise tersiydi. 20. yüzyıl tarihini önemli oranda etkilemiş, ABD emperyalizminin karşısına güçlü bir sistem olarak çıkabilmiş reel sosyalizm bunu –Marx'ın anladığı anlamda- demokratik olmaması sayesinde yapmıştı. Genel sekreter ve politik büro büyük oranda belirleyen, kalanlar da yine büyük oranda onaylayandı. Taban demokrasisi, Sovyet örgütlenmesinin etkinliği reel sosyalizmde yoktu. Bunlar olsaydı SSCB yaklaşık 15 yılda ağır

bedel ödeyerek de olsa sanayi ülkesine dönüşemezdi. Dönüşemeyince de yıllar öncesinden belli olan Almanya saldırısı karşısında duramaz, dağılırdı. SSCB Nazi Almanyasına karşı savaşı sadece insanlarının savaşçılığıyla değil, yüksek tekniği sayesinde kazanacaktı. Bu teknik Nazilerin savaş tekniğinden ileri olmamakla birlikte belirgin olarak geride de değildi. Bu tekniği sağlayan da hızlı sanayileşmeydi ve bunu sürekli tartışarak yapamazdınız.

Bunu anlamanın zor olmadığını sanıyorum ama arkadaşlar eski teorik silahlarının –Marksizmin- ilerisine geçemedikleri için sonuçsuz çabalamanın ilerisine gidemiyorlar.

Gerçek olanla teorik olanı karşılaştırıp, ikisinin birbirine uymadığını anlamakta zorlanıyorlar.

SSCB'de proletarya diktatörlüğü mü kurulmuştu? İşçi sınıfı nüfusun yüzde 10'u bile değilken böyle bir diktatörlük nasıl kuruluyordu? Gerçekte olan işçilerle köylülerin (yoksul köylülerin değil) diktatörlüğüydü ve ardından köylülüğün geriye itilmesi başlayacaktı. SSCB'deki büyük sanayileşme aynı zamanda cılız işçi sınıfını güçlendirme sürecidir.

Marx-Engels-Lenin'den sosyalizm okuyarak bu pratiği anlayamazsınız. 74 yıllık pratik ortadadır ve "yazılan gibi yapılsaydı başarılı olunurdu" demenin anlamı yoktur, çünkü bu varsayımdır ve uygulanamadığı için pratikte ne kadar başarılı olacağı da belli değildir.

Marksist sosyalizm teorisi değişmek zorundadır ama bu arkadaşlar için "tabuya dokunduğu" için böyle bir belirleme yapılamaz.

Bu arkadaşların sosyalist ülkelerde burjuvazinin komünist partilerinden çıkmasını bir türlü anlayamamasını da normal karşılamak gerekir. Yıllarca bunu kabul etmediler ama durum o kadar açıktı ki sonunda kabullenmek zorunda kaldılar. Kabullendiler ama yine anlamadılar çünkü burjuvazinin ortaya çıkış mekanizmasını öğrenmek istemiyorlar.

Bu konuda en fazla kaynağın olduğu dil Almancadır, çoğu arkadaş politik Almancayı okuyamaz ama en azından İngilizce bilir ve bu dilde de az olmayan sayıda kaynak vardır. Bu kaynakların bir bölümünü okuduklarına inanıyorum ama inanmak istemiyorlar ve bu durumda da yapılacak şey bulunmuyor.

İkincisi marksizmi kurtarma çabasıyla ilgilidir. Bunu yaklaşık 20 yıl önce F. Jameson da denemişti. Kendisinin marksizmi beş konuda ele alan makalesi Türkçede de yayınlanmıştı. Jameson marksizmi kapitalizmi analiz yöntemi olarak tanımlıyordu ve o yıllarda bunu eleştirmiştim. Marksizm sadece kapitalizmi eleştirmez, ona seçenek bir toplumun temel bileşenlerini de ortaya koyar.

“20. yüzyıl tarihi kendisini ve insanlığı kurtaracak bir sınıfın bulunmadığını göstermiştir” dediğiniz zaman, marksizmde belirleyici olan işçi sınıfına yüklenen tarihsel rolün dışına çıkmış olursunuz. İşçi sınıfı toplumu sosyalizme götürebilecek güçlerden bir tanesidir, başat bir güç değildir. (Bunun son örneği de Küba devrimidir. İşçi sınıfı içinde örgütlü komünist partisinin (sosyalist parti adını taşıyordu ve legaldi) de önemli rol oynayamadığı bir devrim.)

Bu arkadaşlardan bir tanesi marksizmde işçi sınıfının tarihsel rolünden hiç söz etmeden marksizm tanımlamasına kalkıyor. Yaptığı Jameson’un yıllar önceki teorisinin azgelişmiş bir örneğidir. Neden böyle yapıyor, derseniz, daha ilerisini savunamayacağını kendisi de biliyor.

Reel sosyalist ülkelerde sosyalist iktidarlar yıkılırken sokakları dolduran ve onlara karşı gösteri yapan yüzbinlerce insan işçi ve emekçilerden oluşuyordu. Bu insanlar başka ülkelerden gelmemişti, o ülkenin içindeki muhalefetti.

Önemli bir marksist teorisyen olan Mandel’in Demokratik Almanya Cumhuriyeti tarihe karışmadan kısa süre önce Doğu Berlin’de yaptığı konuşmayı okuduğumda hayretler içinde kalmıştım. (Bkz. 1989 Berlin Duvarı). İnsan dünyadan bu kadar habersiz olabilir mi, oluyormuş. Bu ülkede politik devrim bekliyorlardı, tek sorun iktidardaki bürokrasinin uzaklaştırılmasıydı ama kısa süre sonra burada yapılan seçimi de Hıristiyan Demokrat Parti kazanacaktı.

Bir başka arkadaş “artık Türkiye sosyalizmini konuşalım” diyor. Dünyanın üçte birinde 44-74 yıl iktidarda olmuş sosyalizmin neden ve nasıl yıkıldığını anlamadan Türkiye sosyalizmini nasıl konuşacağız? Yukarıdaki belirlemeyi “Konuyu bilmiyorum, öğrenmek de istemiyorum” bağlamında değerlendirmek gerekir.

Bırakın dünyayı, içinde yaşadıkları ülkeyi bile anlamıyorlar. Bu nedenle Kemalizmle Kürt

hareketi arasında dolaşıp duruyorlar.

Örnek vereyim: Bugünkü Gazete Duvar'da Bülent Batuman'ın "Milletin Mimarisi" adlı kitabının tanıtımı var. Kent ve mekan siyasetinin yeni bir ulus inşa edilmesindeki önemini anlatıyor kitap… Bu inşanın sadece ekonomik temellerde anlaşılamayacağını vurguluyor. Buna biyopolitika deniliyor ve arkadaşların bunu anlaması mümkün değildir. Neden derseniz: Biyopolitika Foucault'un teorileştirdiği bir kavramdır ve Foucault da bu arkadaşlara göre post modernisttir. Anlamadığını değişik etiketlerle yaftalamak çaresiz bir savunma yöntemidir. Tarihin tekerleğinin dönme yasalarını bildiğini sanan ama tekerleğin altında kaldığını halen anlayamamış olanlar için gelecek bitmiştir. Istıraplı bir şekilde de olsa bunu anlayacaklardır.

Bu arkadaşlardan birisi benim için de post modernist dermiş; bence mahzuru yok, desin. Benim de çok umurumdaydı zaten…

Modernizm değişti, 1970-1980'li yılların üretim süreci değişti; eskinin kavramlarıyla bunu anlamanız mümkün değildir. Böyle bir niyetiniz de bulunmuyor zaten…

Post modernizmin bazıları fazlasıyla yanlış tezlerinin arasında doğru olan bir tanesi vardır: 19. yüzyılın büyük teorilerinin bitmiş olması…

Modern fizikten biraz olsun haberiniz varsa, bu belirlemeye yanlış diyemezsiniz. 19. yüzyılda insan düşüncesi –sadece sosyal bilimde değil doğa bilimlerinde de- bütünlük gösterirdi ama 20. yüzyılın ilk çeyreğinde bu bütünlük bozuldu. Fizik görelilik teorisi ve parçacık mekaniği adlı iki büyük devrim yaşadı, doğa bilimlerinde eski bütünselliği sağlayan Newton mekaniği geride kaldı. Bugüne kadar görelilik teorisiyle parçacık mekaniğini birleştirebilecek birleşik bir kuram üretilemedi. Fizikte bile büyük tablo tek teoride birleştirilemiyorsa, bunu sosyal bilimde hiç yapamazsınız.

Buna –aşağılamak anlamında- post modernizm diyebilirsiniz.

Olabilir, sonuçta post mortem olmaktan iyidir.

Post mortem tıpta ölünün adıdır.